

Δημόσια οδοντιατρική εκπαίδευση και ελεύθερη αγορά

Ηρακλής Χ. Καρκαζής*

Ως εκπαίδευση νοείται κάθε σχεδιασμένη μαθησιακή διαδικασία που εντάσσεται στις υπηρεσίες ενός συγκεκριμένου σκοπού, σε αντίθεση με την κατάρτιση που με μηχανιστικό μάλλον τρόπο μεταφέρει γνώσεις και δεξιότητες περιορίζοντας σαφώς τις επιλογές. Η κατάρτιση, που φαίνεται να αποτελεί το μαθησιακό μοντέλο της ελεύθερης αγοράς, αποκλείει την κριτική ανάλυση της εμπειρίας και ως εκ τούτου περιορίζει τις επιλογές. Το δημόσιο πανεπιστήμιο ως κορωνίδα του εκπαιδευτικού μας συστήματος, οφείλει να προτείνει τους όρους και να προσδιορίζει το μέτρο της θεμιτής διείσδυσης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, προς όφελος τόσο της κοινωνίας όσο και της εκπαίδευσης.

ελληνική νοσοκομειακή οδοντιατρική 2: 67-69, 2009

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρά την ευρύτατη χρήση του ο όρος *εκπαίδευση* χρησιμοποιείται στις μέρες μας μάλλον αόριστα χωρίς να προσδιορίζεται επαρκώς το περιεχόμενό του. Η αφετηρία του προβλήματος εντοπίζεται στη σύγχυση που επικρατεί μεταξύ των όρων *εκπαίδευση* και *μάθηση* με την τελευταία να αποτελεί μία δια βίου αυτόματη διεργασία, χωρίς όμως ουσιαστικό σχεδιασμό και ορατή σκοπιμότητα¹. Ζούμε και μαθαίνουμε σε μια ενεργητική συνδιαλλαγή με το περιβάλλον αλλάζοντας σταδιακά τη συμπεριφορά μας. Η μάθηση ως ανώτερη συνθετική γνωστική λειτουργία δομείται πάνω σε άλλες φλοιώδεις εγκεφαλικές λειτουργίες όπως η μνήμη, η προσοχή, και ο συνειρμός, ενώ επηρεάζεται και από παράγοντες όπως το επίπεδο εγρήγορσης του εγκεφάλου. Η πολυπλοκότητα των μηχανισμών αυτών ερμηνεύει αλλά και στηρίζει σε μεγάλο βαθμό τις διάφορες στρατηγικές και θεωρίες της μάθησης που έχουν κατά καιρούς προταθεί (συμπεριφοριστικές, γνωστικές, ανθρωπιστικές κλπ).

Λέξεις-κλειδιά: Δημόσια οδοντιατρική εκπαίδευση, ελεύθερη αγορά

* **Έθος** σημαίνει συνήθεια, συνήθης πρακτική ή τρόπος, που προκύπτει από την εφαρμογή κάποιου νόμου είτε, κυριότερα, από επαναλαμβανόμενη κοινωνική πρακτική.

* Αναπλ. Καθηγητής Κιν. Προσθετικής ΕΚΠΑ

(Αναδημοσίευση από το Οδοντιατρικό Βήμα. Αύγουστος Σεπτέμβριος 2009)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Ως *εκπαίδευση* συνήθως νοείται κάθε σχεδιασμένη μαθησιακή διαδικασία που εντάσσεται στις υπηρεσίες ενός συγκεκριμένου σκοπού. Είναι σημαντικό βέβαια ο στοχευμένος αυτός σχεδιασμός να μην αποστερεί τον εκπαιδευόμενο από τη δημιουργικότητα, την ανακάλυψη και τον κριτικό στοχασμό πάνω στις αποκτώμενες εμπειρίες. Πολλοί συγγραφείς έχουν υποστηρίξει πως η κριτική ανάλυση της εμπειρίας είναι η μόνη οδός προς την ολοκλήρωση της μάθησης. Αυτή ακριβώς η προσωπική και αχειραγώγη αναζήτηση νοήματος στην εμπειρία και στη γνώση αυξάνει τις επιλογές και υποδηλώνει το δημιουργικό χαρακτήρα της *εκπαίδευσης*, σε αντίθεση με την *κατάρτιση* που με μηχανιστικό μάλλον τρόπο μεταφέρει γνώσεις και δεξιότητες περιορίζοντας σαφώς τις επιλογές. Το δημόσιο πανεπιστήμιο, ως κορωνίδα του εκπαιδευτικού μας συστήματος, οφείλει να είναι ο φορέας μιας ελευθερίας της σκέψης, μιας πολυφωνίας απόψεων και ενός επαγωγικού τρόπου αναζήτησης της αλήθειας που θα οδηγήσει όχι μόνο στη γνώση αλλά και στην ικανοποίηση των βαθύτερων υπαρξιακών αναγκών μας. Άλλωστε ο ίδιος ο Αριστοτέλης στα *Πολιτικά*² επισημαίνει πως η παιδεία, συνεπώς και το πανεπιστήμιο ως νησίδα Αριστείας, θα πρέπει να αναπτύσσει το πνεύμα αλλά και διαμορφώνει το ήθος για να δημιουργήσει πολίτες που θα ανήκουν στην πόλη και όχι μόνο στον εαυτό τους. Πάνω σ' αυτές ακριβώς τις αρχές δομήθηκε από το υστέρημα του Ελληνικού λαού και τις ανιδιοτελείς δωρεές ιδιωτών το *Οθώνειο* (1837) και μετέπειτα *Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών*, ως μία από τις πρώτες προτεραιότητες του νεοσύστατου ελληνικού κράτους³.

Εκπαιδευτικό θέμα

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΓΟΡΑ

Η προσπάθεια αναζήτησης των σχέσεων ανάμεσα στην εκπαίδευση και την ελεύθερη αγορά, μοιραία οδηγεί στην αναψηλάφηση εννοιών που αγγίζουν τον πυρήνα των κοινωνικών επιστημών αλλά και των οικονομικών θεωριών. Τα δύο κυρίαρχα πολιτικά ρεύματα των τελευταίων δεκαετιών, η *σοσιαλδημοκρατία* και ο *φιλελευθερισμός*, εμπεριέχουν και τις αντίστοιχες παραδοχές για τον χαρακτήρα του κράτους. Για παράδειγμα στο σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο τον κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει το κράτος με την κεντρική διαχειριστική ευθύνη και τις ευρείες δεσμεύσεις στην κοινωνική πρόνοια, την κοινωνική δικαιοσύνη και τις ίσες ευκαιρίες στη γνώση και στην παιδεία, ενώ ο φιλελευθερισμός με τη δυναμική κυρίως της δεκαετίας του 80 στόχευε στον περιορισμό του δημόσιου τομέα και της κρατικολατρείας, μέσα από προγράμματα ιδιωτικοποιήσεων και την πειθάρχηση της δημοσιονομικής πολιτικής. Στο μοντέλο αυτό οι δημιουργικές δυνάμεις της αγοράς και οι ατομικές πρωτοβουλίες, πέρα από το ατομικό κέρδος, υποτίθεται πως παράγουν και κοινωνικά επωφελείς «παρενέργειες» που προβάλλονται ως πλεονεκτήματα. Στην παγκοσμιοποιημένη όμως κοινωνία της ελεύθερης οικονομίας, του ανταγωνισμού και της πληροφορίας τα εκπαιδευτικά μοντέλα τείνουν να μετουσιωθούν σε *προσανατολισμένες επιστημονικές ρετσέτες*, όπως εύστοχα παρατηρεί και ο καθηγητής Θ. Τάσιος⁴. Έντονη δηλαδή επαγγελματική εξειδίκευση με τον ορατό όμως κίνδυνο της παραγωγής μονόπλευρων, δογματικών και κοινωνικά ανεπαρκών επιστημόνων. Η *κατάρτιση* λοιπόν προβάλλει στις μέρες μας ως το μαθησιακό μοντέλο επιλογής. Η ελεύθερη αγορά έλκει την κατάρτιση και απωθεί την παραδοσιακή εκπαίδευση ως μια χρονική και διανοητική σπατάλη. Έτσι το πανεπιστήμιο ολισθαίνει σε δομές πιστοποιημένου κέντρου επαγγελματικής κατάρτισης, αποποιούμενο σταδιακά τον ιστορικά παγιωμένο παιδευτικό του χαρακτήρα. Ο *ευρωπαϊκός χώρος της ανώτατης εκπαίδευσης*, όπως τουλάχιστον ορίζεται στην περίφημη διακήρυξη της *Bologna* το 1999, πυροδότησε και τις πρώτες ανησυχίες πάνω στο θέμα αυτό⁵.

ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ. ΗΘΟΣ, ΕΘΟΣ ΚΑΙ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ

Με αφορμή μια ιστορική αναδρομή στη σύγχρονη εμφυτευματολογία, είχαμε πρόσφατα την ευκαιρία να σχολιάσουμε την ουσία αλλά και τη συμβολικότητα των ιδιωτικών σεμιναρίων. Των σεμιναρίων δηλαδή που οργανώνονται έξω από τα όρια της δημόσιας οδοντιατρικής εκπαίδευσης και τους ελεγκτικούς μηχανισμούς των επίσημων οδοντιατρικών φορέων⁶. Εκεί υποστηρίξαμε πως επί της ουσίας καμία εκπαιδευτική διαδικασία λίγων ημερών δεν μπορεί να προσφέρει κάτι περισσότερο από μια προσέγγιση και ενημέρωση πάνω σε θεωρητικές έννοιες και τεχνικές που χρειάστηκαν δεκαετίες για να μορφοποιηθούν. Και όμως η ολοκλήρωση μιας τέτοιας βραχύχρονης εκπαίδευσης πριμοδότησε και πριμοδοτεί τους αποφοίτους με το άλλοθι της τεκμηριωμέ-

νης γνώσης και επάρκειας για την εφαρμογή της μεθόδου στην ιδιωτική τους άσκηση. Αναμφίβολα τα σεμινάρια αυτά που αποτελούν την επιτομή του μαθησιακού μοντέλου της ελεύθερης αγοράς, έχουν χαρακτήρα κατάρτισης και υποκρύπτουν ως κύρια σκοπιμότητα την αύξηση της παραγωγικότητας. Η κινητήρια συνεπώς δύναμη των εν λόγω εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων διασταυρώνεται και συγκρούεται με την παραδοσιακή στόχευση του δημόσιου πανεπιστημίου, που όπως σχολιάστηκε είναι η αναζήτηση της επιστημονικής αλήθειας μέσω της παραγωγής και διάχυσης της γνώσης και η καλλιέργεια του *ήθους* «επ' ωφελεία» της κοινωνίας. Τα σεμινάρια λειτουργούν μάλλον αποσπασματικά, με μηχανιστική μεταφορά γνώσης και δεξιοτήτων που περιορίζει τη δημιουργικότητα και αναπτύσσει πάσης φύσεως εξαρτήσεις. Είναι προφανές ότι το κενό από την έλλειψη μιας δομημένης δια βίου εκπαίδευσης στον επαγγελματικό μας χώρο και από τις εγγενείς αδυναμίες των προπτυχιακών οδοντιατρικών σπουδών, έρχεται σχεδόν εξ ολοκλήρου να καταλάβει η ιδιωτική σεμιναριακή δραστηριότητα. Η υπερπροσφορά κατευθυνόμενης και κονσερβαρισμένης γνώσης σε κάθε σχεδόν τομέα της επιστήμης μας, αποκρυσταλλώνει την εκπαιδευτική αυτή διαδικασία στη συνειδηση των νέων κυρίως οδοντιάτρων ως *έθους**, ως χρήσιμη δηλαδή αλλά και επιβεβλημένη για την κλινική τους επάρκεια πρακτική, με ότι αυτό συνεπάγεται. Πρόκειται συνεπώς για την εγκατάσταση και συντήρηση φαύλων κύκλων «επιστημονικής» ενημέρωσης, με εμφανώς ιδιοτελή κίνητρα.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Ο ελεύθερος συνειρμός πάνω στις προαναφερθείσες τάσεις της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, σε σχέση πάντα με την εκπαίδευση, εύκολα οδηγεί σε ανησυχητικά ερωτήματα. Ολισθαίνει τελικά το πανεπιστήμιο σε μηχανή παραγωγής απασχολήσιμων φοιτητών, αποκομμένο από τον κοινωνικό του ρόλο; Σε ποιο βαθμό επιτρέπεται η διείσδυση της ελεύθερης αγοράς και πως αυτή μπορεί να αποβεί επωφελής; Είναι προφανές πως η διαλεκτική σύνθεση των δύο τάσεων, δηλαδή του φιλελευθερισμού και της σοσιαλδημοκρατίας, είναι ο μόνος ρεαλιστικός τρόπος για μια βιώσιμη προοπτική, υπό κάποιες βέβαια προϋποθέσεις. Για παράδειγμα μόνο ένα δημόσιο πανεπιστήμιο σύγχρονα οργανωμένο, απαλλαγμένο από κακοδιαχείριση, υποχρηματοδότηση, νεποτισμό, παρεοκρατία και ασύδοτο κομματισμό και με αξιόπιστους ελεγκτικούς μηχανισμούς, θα μπορεί να διαχειριστεί την «προσφορά» της ιδιωτικής πρωτοβουλίας χωρίς να κινδυνεύει να μετατραπεί σε ένα κλειστό και υποταγμένο σύστημα καθοδηγούμενης γνώσης^{7, 8, 9}. Από την άλλη πλευρά η εμπιστοσύνη στις δημιουργικές και υγιείς δυνάμεις της αγοράς με τη θεμιτή τους βούληση για αύξηση της παραγωγικότητας αλλά και τις επωφελείς για τη δημόσια παιδεία συνέπειες, αποτελεί μια εξίσου σημαντική προϋπόθεση. Παραφράζοντας τη Λακανική σκέψη για το συμβολικό ρόλο του πατέρα στη συγκρότηση του κάθε υποκειμένου, θα λέγαμε πως το δημόσιο πανεπιστήμιο με ένα

διεμβολιστικό όσο και συμβολικό ρόλο μπορεί να διακόψει τη νοσηρή συμβιωτική σχέση ανάμεσα στην ελεύθερη αγορά και το οδοντιατρικό λειτούργημα και έτσι να αμβλύνει τον τοξικό εναγκαλισμό¹⁰. Με άλλα λόγια το δημόσιο πανεπιστήμιο ως άξιος φορέας και εγγυητής της Αρχής και της Τάξης που πρέπει να διέπει παρόμοιες συνδιαλλαγές, θα προτείνει τους όρους, θα δώσει το μέτρο της θεμιτής διείσδυσης και θα καθορίσει τις ισορροπίες προς όφελος της κοινωνίας.

SUMMARY

Dental public education and free market

Hercules Karkazis

hellenic hospital dentistry 2: 67-69, 2009

Education may be stated as the designed process of gaining a broad spectrum of knowledge on a focused scientific area while training is simply the acquisition of skills necessary for a given job or task. Therefore education is quite broader in the sense that provides persons with critical thinking interpersonal intelligence and finally with wider perspectives and healthier approach of looking at life. On the other hand the free dental market is focused mainly on training processes that improve manipulative skills and performance related to certain products. The university should place the rules and determine how far and in what manner the free market will be allowed into public education.

Key words: dental public education, free market

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Rogers Alan: Η εκπαίδευση ενηλίκων. Μεταίχμιο. Αθήνα. 1999
2. Αριστοτέλης: Πολιτικά. VII-VIII: Εκδόσεις Ζήτρος, Θεσσαλονίκη. 2006
3. Το Καποδιστριακό. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. 172 χρόνια λειτουργίας. Το Καποδιστριακό. Τετάρτη, 1 Ιουλίου 2009.
4. Τάσιος ΘΠ: Ποιο Πανεπιστήμιο; Το Βήμα. Κυριακή 10 Φεβρουαρίου, 2008.
5. The Bologna Declaration: The European Higher Education Area (19 June 1999). 2009 CRE (Association of European Universities) www.unige.ch/cre & ESIB (The National Unions of Students in Europe) www.esib.org/prague
6. Καρκαζής ΗΧ: Γναθικά εμφυτεύματα. Από τον Linkow στον Branemark. Οδοντιατρικό Βήμα. Ιούνιος 2009.
7. Μουτσόπουλος ΧΜ: Νεποτισμός: Τροχοπέδη στην ανάπτυξη του Πανεπιστημίου. Το Βήμα. Κυριακή 14 Ιανουαρίου, 2007
8. Λαζαρίδης Θ: Ο δρόμος για τη αναγέννηση του ελληνικού πανεπιστημίου. Κριτική. Αθήνα 2008.
9. Μαρκεζίνης Βασίλειος: Σε αναζήτηση του νέου και των νέων. Μια επισκόπηση ζωτικών θεμάτων της εποχής μας. Το Βήμα. Ειδική έκδοση. Κυριακή 29 Μαρτίου, 2009.
10. Lacan J: Des Noms-du-Pere. Editions du Seuil, 2005.

